

GUSINJSKI MOLITVENIK

Božidar Šekularac

The old medieval manuscript „Prayer Book of Gusinje“ contains prayers for the insane persons. This manuscript which was written in the time of Crnojević dynasty used to belong to the St George Church in Gusinje where its name comes from. The author came into possession of this book and thus had the opportunity to analyze it and present it to the public. Another important fact that should be pointed out is that in the sixteenth century the district of Plav and Gusinje used to be a property of Skender-bey Crnojević.

Ovaj Molitvenik za umobolne smo nazvali gusinjskim zato što se nekada nalazio u crkvi Sv. Đorđa u Gusinju.

Rukopisna knjiga je džepnog formata, pisana na petnaest listova papira, 110 x 150 mm, sa 15-17 redova teksta. Paginirani su samo listovi sa tekстом od 1 do 15 l, u gornjem desnom uglu, arapskim brojevima, iz kasnijeg vremena. Ispred listova sa tekстом ostalo je 6 praznih listova, kao i 18 poslije teksta. Dakle, ukupno 39 listova.

Prvih 6 listova predstavlja cjelinu, tanji su i prema vrsti izrade pripadaju drugom proizvođaču u odnosu na ostala 33 lista. Listovi sa tekстом su zamrljani usljed duge upotrebe. Povez je propao, a listovi odvojeni od hrbata. Korice su kartonske, obložene kožom, na kojoj su ponegdje tragovi crvotočine.

Na osnovu vodenih znakova, smještenih na uglovima drugog polulista - ptica na uglasto označenom, sa dvije paralelne linije, polju, te kontramarkom u vidu inicijala AS, može se zaključiti da je ovaj papir izrađivan u Veneciji, od kraja XV vijeka.¹ Dakle, vjerovatno je i ovaj Molitvenik pisan u to vrijeme, krajem XV ili početkom XVI vijeka, u nekom od zetskih skriptorija, možda u manastiru Brezjojevica kod Plava, u doba Crnojevića. Ne treba izgubiti iz vida činjenicu da je Plavsko-gusinjsku nahiju dobio u timar Skender-beg Crnojević, nakon što je sultan pripojio Crnu Goru Skadarskom sandžakatu.

Načelo molitve, u 7 redaka, inicijalna slova i označavanje 16 molitvi, pisani su crvenim mastilom. Ostali tekst pisan je crnim mastilom. Tekst je pisan u označenom, sa dvije linije uokvirenom, polju.

Rukopis je ispisan ustavnim tipom ćirilice XV vijeka, sa pojedinim slovima poluustava. Tekst je pisao pisar koji nije ostavio svoje ime, kao ni mjesto pisanja Molitvenika. Oblici slova, kao i stranica u cjelini, podražavaju štampani slog svoga vremena. Od karakterističnih pojava zastupljene su: dvije grafijske varijante slova U: na početku riječi: **oy**, u ostalim pozicijama jednopotezno **y**. Omega (**ω**) se najčešće upotrebljava u prijedlogu **ωт**.

Tradicionalni ustavni oblik zetskih rukopisa zadržala su slova: **д, и, м, т, ч, ω**, mada su krajem XV vijeka dobijala i drugačije oblike. Slovo **Б** ima vodoravnu liniju koja ide udesno od vrha stabla i završava se kvačicama, kao kod štampanog tipa.

Kod slova **Б** gornja petlja je trouglastog oblika i nešto veća od donje.

Slovo **Ж** ima tropotezni oblik, a slovo **З** ima ustaljeni oblik gornjeg dijela, a donji zalazi u donji međuprostor i obao je, srpast.

¹ V. Mošin, *Filigranologija kao pomoćna istorijska nauka*, Zbornik Historijskog instituta JAZU, I/1954, 48.

Slovo **И** ima kos srednji potez. Česta je upotreba i deseteračkog **Ӏ**.

Slovo **Л** ima poteze iste dužine sa nešto debljom desnom crtom.

Slovo **Н** ima unutrašnju liniju koja ide ukoso, slijeva na desno, a **О** je pravilnog, okruglog oblika.

Ustaljen je oblik slova **Р**, đe je uspravni potez iskošen i dolje savijen ulijevo i zalazi u donji međuprostor. Poluustavnog je oblika.

Kod ligatornog **у** desni krak u gornjem dijelu slova je duži od lijevog.

Slovo **Ч** ima oblik plitke čaše.

Deblja linija kod slova **Х** je iskošena i prava, i na donjem kraju kraća od tanke linije koja je povijena ovđe u lijevo. Deblja linija je povijena u vrhu.

Kod slova **Ц**, donji potez je iskošen u lijevo i zalazi u donji međuprostor.

Slovo **ш** (št) ima ustavni oblik sa srednjom crtom koja zalazi u donji međuprostor.

Tanko jer u digramu **БІ** ima uspravno stablo i sasvim malu petlju dolje.

Stablo slova **б** redovno prelazi gornju liniju, a na vodoravnom potezu sa strana su zadebljane kvačice.²

Činjenica da u pojedinim riječima sriječemo primjere ruske vokalizacije upućuje na mogućnost da bi pisar mogao biti Rus, ili je bio pod uticajem ruske pismenosti.

Iz ruske ćirilice preuzeto je slovo **Я** ustavnog oblika **А**.³

Nalazimo i primjere sa širokim **Е**, na početku riječi (**ен**).

U rukopisu je upotrijebljen cijeli akcenatski sistem: oksije, varije, perispomene, spirit, tite, nadredna slova kod skraćenica, ili kombinacija ovih znaka sa polukružićima.

² P. Đorđić, *Istorija srpske ćirilice*, Beograd 1970, 108-112.

³ P. Đorđić, n. dj., 195.

Skraćivane su uglavnom sakralne riječi tipa: **сты, бодце, пррци, духу** itd.

Od znaka interpunkcije nalazimo: dvije tačke, tri tačke različitog rasporeda, četiri tačke na početku sadržaja, raspoređene u obliku kvadrata ili romba.

Početak nove molitve počinjao je inicijalom crvene boje, a brojevi molitve označeni su slovima brojne vrijednosti.

Na listovima bez teksta u raznim vremenima upisivani su zapisi različite religijske sadržine, ili ređanje imena priložnika.

Sve su to ženska i muška imena slovenskog porijekla. Tako na strani 25. „Arso pisa za spomen živija“: za Miletu, Rada, Radula, Radomira, Staku.

Na 35. listu: Krsto, Jana, Vida, Mile, Velika, Hotaš, Mika, Jelica, Đurađ, Nikola, Filip, Simo, Spaso, Petar, Vaso, Dmitar, Zako, Stojna, Vasilija, Stanojka, Mica. Dakle, sve tradicionalna crnogorska imena.